

Secco

Kenedi János nélkül nem született volna meg a magyarországi pop-korszak egyik főműve, Kemény György falfestménye K.-ék hajdani cselédszobájában.

A Secco, ©Bódis Krisztián

1970 nyarán. Kenedi azzal az ötlettel lepte meg, K.-t, hogy egy barátjával együtt kivenné dolgozószobának a K. lakásának hajdani cselédszobáját, ahol korábban is ellakott K. egy-egy barátja. A két majdani szobaúr – a másik Bence György volt – hamarosan együtt kereste fel K.-t. Néhány hét múlva (ebben az időszakban a két bérlő viszonylag keveset dolgozott a dolgozószobájában) Kenedi megkérdezte K.-t, hozzájárul-e, hogy Kemény György kifesse a szobát. K. ismerte Keményt, rikító fürdőruha plakátjai botrány közeli szenzációt jelentettek a pesti utcán. Örömmel mondott tehát igent: a sivár, koszlott falú szobának egy sárga pacni is jót tett volna. A művész, a két donátor meg a barátaik 1970 késő őszen, szombat este találkoztak K. konyhájában. Attól kezdve hónapokon át minden szombat este éjszakáig, sőt olykor hajnalig festéssel telt. Alkalmi közreműködők jöttek, néha a konyha is megtelt velük. A konyhaajtó meg a kiszoba ablaka a gangra nézett, az udvar visszhangzott az éjszakában, a lakók időnként üvöltve követeltek csendet, de rendőrt talán csak egyszer hívtak. A készülő festmény igazi kollektív alkotás volt, az ikonográfiát a jelenlévők vitatták meg. A marxizmus reneszánszának a korszaka volt ez, a létező szocializmusból való kiábrándulást még nem követte a marxizmusból való kiábrándulás. Ellenkezőleg: a visszatérés a szabadság-filozófiaként felfogott marxizmushoz adta a világnézeti alapját a szovjet típusú rendszer elutasításának. Szemközt az ajtóval, az L alakú szoba egyik főfalára, a kékre festett szekrény fölé nyilván Marxnak kellett kerülnie. Hanem vicces egy portré volt ez, Le vieux Marx volt a felirata, egy kevésbé ismert öregkori fénykép után készült, pipával, pöttyös házikabátban, sárga nyaksálján ötágú vörös csillaggal. A donátorok, a szoba két lakója az ajtó két oldalán kaptak helyet. Bence feje felett Lukács György portréja, Kenedi fölött Trockijé. Holott Kenedinek Trockij sosem volt a mestere, inkább Bibó illetet volna oda. Úgy

látszik azonban, hogy a Bibó-kultusz, amelynek két kezdeményezője Kenedi és Szilágyi Sándor volt, '70 őszén még nem tört át. A sarokban New York lángol, egy megtermett utcakőről vaskos vércseppek csorognak alá, a tengerben egy hal hunglish nyelven kiált segítségért: Halp. Feljebb Marcel Duchamp csokoládémalma – nyilván Kemény kívánságára került oda. Ahogy Buster Keaton kettős portréjához, a filmekből ismert fiatalkori mellette meg az öregkori arcképéhez, Kenedi ragaszkodott. Buster alatt az Antonioni-filmek nagy sztárja: Monica Vitti. Ahogy a régi mesterek, Kemény önmagát is odafestette a képre, szerényen, egy az ajtóból nem látható oldalfalra, ritkás fogakkal, vállig érő hajjal. Alatta Szolzsenyicin körszakállas portréja. Akkor magyarul még csak az *Ivan Gyeniszovics egy napja* jelent meg, de már ismert volt *A pokol tornáca* meg a *Rákkorház* is. Biztosan csak annyit lehetett tudni róla, hogy nagy író meg hogy a szovjet sajtó gyűlölködve támadja. Ennyi elég volt ahhoz, hogy helye legyen a falon, azt még senki sem sejtette, hogy a bolsevik államot pravoszláv államra cserélné. A portrék egy része mellett, akár a régi képeken a szenteké, ott volt az ábrázolt személy neve. Vita csak arról támadt, hogyan kell írni Szolzsenyicin nevében a második i-t. Kovács András, a filozófus tudta biztosan (és helyesen), hogy a második i valójában jerü, amely köztes hangot jelöl az i és az ü között.

[©Bódis Krisztián](#)

A kommunák és a szexuális forradalom korszaka volt ez. Az ajtó felett vaskos felirat: Fuck. Mellette tubus fogkrém Spermodont felirattal. A szekrény mögül ómódi gépkocsi gurult ki, rendszáma: LFS 69. K.-nak időnként elküldték Amerikából az Evergreen című avantgarde képeslapot, amely gyakran közölt erotikus képeket is. Ebből került a falra egy fotó: pucér nő egy férfi lábszárán lovagol. Kemény átdolgozásában a nő feje helyén magasba csapó felleg, mintha a beteljesülés egyenesen a mennybe lövellne. Háy Ági javaslatára egy mozivászon képe került a falra, mellette egy filmtekercs négy kockája: egy férfi meg egy női nemi szerv közeledik egymás felé, majd áthatol egymáson. Ági a festett vászonra rögtön le is vetítette néhány akkoriban készült animációs filmjét. A kékre festett mennyezet, hold, felhők, jin-jang, bombákat vető repülőgép, oldalt vámpírprotézis, vicsorgó fogsor, Anarchy felirattal. A mennyezet sarkában kínai jel,

jelentése állítólag macska, kiejtése: mao. Kemény megrajzolta a figurákat, kikeverte a színeket, a nagyobb felületekre aztán a házigazdák meg a vendégek vitték fel a festéket, versengve az ecsetért, ahogy Tom Sawyer barátai meszelték Sally néni kerítését. Hónapok teltek el, a heti öt-hat óra kalákában végzett munka nem is volt olyan sok, hiszen akármilyen csöppnyi volt is a szoba alapterülete, a befestendő felület megközelítette az ötven négyzetmétert. Már csak egy nagyobb fal maradt üres, közvetlenül szemben az ajtóval, még hangsúlyosabb hely, mint a Marxé. Eszmetörténeti vita kerekedett, ki kerüljön oda. Valaki bedobta Robespierre nevét, de nyomban leszavazták: nem sokkal korábban Ludassy Mária tartott pompás előadást arról, hogy a jakobinus diktatúra mennyire az előképe volt a sztálinizmusnak. Hegelre mindenki legyintett, Kant mellett kialakult egy kis tábor, elvégre ő úgy taszította le a trónjáról Istent, ahogy a francia forradalmárok a királyt. – Micsoda macsó banda vagytok – jegyezte meg az egyik jelenlévő, lehet, hogy történetesen férfi. – Nincs egyetlen nő se a falon, legfeljebb szex-szimbólumként. Mindenki egyetértett: egy nő kell a főfalra. Rosa Luxemburg odaillt volna, hiszen forradalmár volt, teoretikusként pedig keményen szembeszegült Leninnel, a neve azonban, ki tudja, miért, mégse került elő. – Egy nő, akit mindannyian szeretünk? - mélézött valaki sóhajtva. – Fessétek oda... -t!

[©Bódis Krisztián](#)

Nő és mindketten szeretitek – szólalt meg P. száraz fahangon. A megszólaló a társaság egyik éppen távollévő hölgytagjának a nevét mondta, aki az egyik jelenlévőnek még a felesége, a másíknak már az élettársa volt. Az egyik érintett élesen válaszolt, a hangulat fagyos lett. Már-már úgy tetszett, a munka, legalább arra az estére, leáll. Ezekben hetekben folyt az esküdszéki tárgyalás Angela Davis ügyében. A fekete filozófusnőt, Herbert Marcuse tanítványát azzal vádolták, hogy az ő nevére vásárolták azt a fegyvert, amellyel a tárgyalóteremben meggyilkolták Harold Haley bírót. Az ötlet, hogy ő kerüljön a főfalra, nem aratott osztatlan sikert, de eloszlatta a társaságra rátelepedő rosszkedvet, és tovább lendítette a vitát. Még nem lehetett tudni, valójában

mekkora része volt a polgárjogi aktivistának a merénylet előkészítésében (az esküdtszék végül felmentette). Ellene szólt, hogy a szocialista tábor odaadón támogatta az Szabadságot Angela Davisnek! kampányt, miközben mesterét, Marcusét a szovjet sajtó emberbőrbe bújt farkasnak titulálta. Mellette szólt viszont, hogy egy évvel korábban – mintha csak egy szocialista országban történt volna – Kalifornia akkori kormányzója, Ronald Reagan nyomására megfosztották tanársegédi állásától a Los Angeles-i egyetemen. Végül, feminizmus ide, vagy oda, mellette szólt az is, hogy akkor, huszonhat éves korában, a hatalmas afro-frizurájával egzotikusan szexi volt. Utóbb amikor Kubában Castro ünnepelte, vagy pláne amikor 1973-ban a kelet-berlini Világifjúsági Találkozó díszvendége volt, többen kínosnak érezték, hogy a szobába lépő őt pillantja meg elsőként. A százezer lakosra eső fogvatartottak számát tekintve az Egyesült Államok világelső. A kommunizusból kiábrándulva Angela Davis jogvédőként az amerikai a „börtönipar” elszánt bírálója lett. Talán mégsem olyan nagy baj, hogy a portréja a főfalról pillant le a látogatóra. Lukács György feje köré már oda volt írva a *Történelem és osztálytudat* fontos fogalma, a Klassenbewußtsein für sich, azaz az osztálytudat, amely a proletáriátusban forradalmi erővé válik. – Írjuk a feje fölé: Rassenbewußtsein (faji tudat) – javasolta K., amikor Angela Davis portréja elkészült. Az ötlet zajos tetszést aratott, jóllehet Angela a valóságban ellenezte a fekete nacionalizmust. A német szavakból széles, vörös nyilak kúsznak egymás felé, a két tudat a mennyezet közepén hatalmas villanással csap össze.

Április közepén Kemény és a többiek vasárnap délelőtt is dolgoztak: a mű készen volt, csak a művész talált rajta még javítani, kiegészíteni valót. A munkának ezen az utolsó napján K. tanúja lehetett, hogyan is működik az alkotó képzelet a vizuális művészetben. – Innen még hiányzik valami – mondta Kemény a Marx képe alatti helyre mutatva. – Látom is, ami hiányzik, csak nem tudom, mi az. Olyan mintha egy hosszú, vízben áztatott kiflit többször megtekertek volna. Vízben áztatott, megtekert kifli? Mi az, és hogy kerül Marxhoz? – Valami hosszú dolog kellene, ami tekereg – mondta Kemény – Kötél? Kemény elégedetlenül hümmögött. – Gyújtózsínor? – Ez az - vágta rá Kemény. – Mondtam, hogy látom. Meg is festette rögtön a tekerő zsinórt, természetes, gömb alakú bombával az egyik, gyorsan kúszó lánggal a másik végén. A szignó az ajtó melletti falon ugyancsak terjedelmes, mint egyes régi mesterek képein: „Bencének, Kenedinek Kőszegnél festette Kemény a zűr 1970-ik és 1971-ik esztendejében”.

K. lakásában voltak népes házibulik, de annyian talán sosem voltak, mint a festmény avatásán. A művész egy performance-t adott elő: lefeküdt egy hatalmas, papírlapra, egy még nagyobb papírlapot borítottak rá, és az egészet lefújták festékkel: a művész beleolvad a művébe. – Még a héten eljövök, ledokumentálom az egészet – mondta Kemény búcsúzóul hajnalban. Legközelebb harminchárom év múlva jött el, miután Földes András cikket írt a festményről a Magyar Hírlap 2003. karácsonyi számába, és interjút készített a művésszel. A szobáról készült CD-t többször is lejátszották 2004-ben, a Millenárison rendezett szamizdat kiállításon, majd pedig a Centrális Galéria *Kiáramlás és delej* című, a '70-es évek túrt-tiltott művészetét bemutató kiállításán. Az újráfelfedezésig mintha maga a művész is mintha megfeledkezett volna a művéről. Pedig ma sokan életműve egyik legfontosabb darabjának – és egyúttal egy korszak kulturális dokumentumának - tartják.

A köznyelv freskónak nevez minden falfestményt. Holott a freskót az teszi tartóssá, hogy a még nedves falra festik, így a festék együtt köt meg a habarcsréteggel. Kemény száraz falon dolgozott, valkiddal, a korszak széles körben használt falfestékével. Művének a szakszerű elnevezése így: secco. A secco kevésbé időt álló, mint a freskó, miként azt a művészettörténet leghíresebb seccójának, Leonardo da Vinci *Az utolsó vacsorájának* a sorsa is példázza. Kemény seccóját nemcsak az idő múlása rongálta, de a lakásban folyt többszöri tatarozás, átépítés is. A falról tenyérynyi darabokban hull alá a festett vakolat, egyes helyeken fél négyzetméternyi fehér foltok éktelenkednek. K. megpróbálta rábeszélni Keményt, hogy állítsa helyre a művét, de a mester erre,

érhető módon, nem vállalkozott. K. azt is vállalta volna, hogy meghatározott napokon látogathatóvá teszi a szobát, ha valamilyen közület fedezi a restaurálás milliós költségét. Javaslátát egyszer Demszky Gábornak is előadta, a főpolgármester azonban – noha annak idején számtalanszor láthatta a kifestett szobát – vélhetően nem tudta, miről van szó. A javaslatot úgy hártotta el, mintha K. azt kérte volna, hogy a főváros festesse ki a lakását. Így hát a falfestmény pereg, pusztul, ahogy pusztul, lejárótódik a hatvanas-hetvenes évek forradalmas, új világot ígérő kultúrája is.

Kár. Mert az akkori forrongások, '68 felforgató reményei nélkül kicsit más lenne ma a világ. A párizsi barikádok nélkül Cohn-Bendit aligha lett volna Frankfurt város multikulturális ügyekért felelős tanácsnoka, és az Európai Parlament tagja. Angela Davis nélkül talán Obama se lenne az Egyesült Államok elnöke.

Legfeljebb K. merengene a múlton, ugyanúgy, ahogy most teszi, akkor is, ha a kisszoba nem lett volna kifestve, és ha a lakása nem lett volna egy időre – mint Kemény mondta egy interjúban - „az ellenzék főhadiszállása”.

[©Bódis Krisztián](#)